

Тарасюк, Тетяна, і Кашуб'як, Софія. «Структурно-семантичні параметри присяг працівників силових структур». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 13, 2020, с. 164–75.

Tarasiuk, Tetiana, and Kashubiak, Sofia. "The Security Forces Employees' Oath: Structural and Semantic Parameters". *Linguostylistic Studies*, iss. 13, 2020, pp. 164–75.

УДК 811.161.2'37:35.082.6

<https://doi.org/10.29038/2413-0923-2020-13-164-175>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРИСЯГ ПРАЦІВНИКІВ СИЛОВИХ СТРУКТУР

Тетяна Тарасюк

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

Софія Кашуб'як

Луцька гімназія №21 імені Михайла Кравчука Луцької міської ради Волинської області,
Луцьк, Україна

У статті досліджено структурно-семантичну будову текстів присяг працівників та військовослужбовців силових структур України. Встановлено, що структурно текст присяги складається зі самоназивання особи, яка приймає присягу, вказівки на того, кому чи перед ким присягають і в чому клянуться, тобто перелік узятих на себе зобов'язань. Факультативними в таких текстах є фрази «самоклятьби» у разі порушення присяги та звертання до Божих сил допомогти дотриматися обітниць.

Ключові слова: клятва, семантика тексту, структура тексту, типологічні та диференційні ознаки.

THE SECURITY FORCES EMPLOYEES' OATH: STRUCTURAL AND SEMANTIC PARAMETERS

Tetiana Tarasiuk

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

Sofia Kashubiak

Mykhailo Kravchuk Lutsk Gymnasium No21 at Lutsk City Council of Volyn Region,
Lutsk, Ukraine

The article highlights the structural and semantic features of the oaths taken by the law enforcement and security agency employees and servicemen in Ukraine. The case study involves 12 oath texts. The method of linguistic and stylistic analysis allows identifying the typical lexemes in the semantic fields of oaths. The method of textual analysis is used to determine the structural organization of the oath texts.

In the language etiquette of an employee or serviceman of some law enforcement agencies and security forces in Ukraine, an oath is a solemn official promise to comply with the obligations assumed by future employees or servicemen when entering a job or service. The texts of such oaths are marked by typical structures and peculiar semantic content. The author argues that the oaths taken by law enforcement servicemen and officers of the security forces are the same kind of professional oath and interprets them as such. The convincing

argument is that having pronounced the oath, a person acquires the status of an employee or serviceman of a law enforcement agency, ie he/she swears to perform definite professional duties. Such oaths always have legal status.

Structurally, the text of the oath consists of the established elements: the self-naming of the person taking the oath with the indication to his/her surname, name, and patronymic; mentioning the name of the law enforcement agency where the person will serve/work; who or to whom they swear to be faithful and devoted, to serve faithfully, and remain faithful to their duties. Usually, such objects in modern oaths are Ukraine and its people, in old times - God, the country's leadership or troops. The next traditional element of an oath is specification of the commitments, namely personal responsibilities, common to all employees or military personnel and specific per each type of the law enforcement agency, and moral obligations. In some texts, there are optional phrases of "self-oath", regarding the awareness of the punishment in case of violation of the oath and appealing to God's power to help keep the promise.

Key words: oath, text semantics, text structure, typological and differential features.

Вступ. В останнє десятиліття спостерігаємо активне зацікавлення дослідників різних наук (істориків, політологів, правників) обрядом присягання. Основну увагу в таких працях зосереджено на історико-правових аспектах функціонування клятви. Водночас присяга як особливе текстове утворення не була об'єктом вивчення, хоча маємо кілька мовознавчих студій про функційно-стильові домінанти цього різновиду текстів, зокрема дослідження С. Богдан про присягу в мовному етикеті українців й розвідку Т. Тарасюк про синонімічний ряд опорної лексики присяга та особливості її наголошування.

Мета дослідження – описати структурно-семантичну будову текстів присяг працівників та військовослужбовців силових структур України.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження обрано тексти присяг працівників та військовослужбовців силових структур сучасної України, які дібрані із законів України «Про Національну поліцію» («Присяга працівника поліції»), «Про прокуратуру» («Присяга прокурора»), постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження нового тексту Присяги працівника органів внутрішніх справ України» («Присяга працівника органів»), Указу Президії Верховної Ради України «Про текст Військової присяги» («Військова»), Кодексу цивільного захисту України («Присяга служби»), на офіційному сайті десантно-штурмових військ Збройних сил України (*Клятва військовослужбовця*), а також тексти присяг військовослужбовців збройних формувань України першої половини ХХ століття, зокрема вояка Української Повстанської Армії («Присяга вояка»), військ Західно-Української Народної Республіки («Присяга військ Західно-Української»), Української Народної Республіки («Присяга військ Української»), військових Української Держави доби Гетьманату («Присяга військових»), українських Січових Стрільців («Присяга Українських»), взяті з історичних джерел.

Матеріалом аналізу слугували також клятви військовослужбовців десантно-штурмових військ Збройних сил України (*Клятва*

військовослужбовця) та морського піхотинця (*Клятва морського*), щоправда правових джерел регламентації таких текстів не знайдено, а самі вони вирізняються нетиповою структурою. Ймовірно, що військовослужбовці названих родів військ офіційно приймають узвичаєну клятву військовослужбовця, а дві названі функціонують як неофіційні. Реєстр проаналізованих текстів налічує 12 одиниць.

У роботі використано метод лінгвостилістичного спостереження для визначення типових опорних лексем у семантичній площині присяг, метод текстологічного аналізу для з'ясування структурної організації текстів клятв.

Результати дослідження та дискусія. Будь-який текст, як відомо, починається з назви. **Найменування** досліджуваних нами текстів регламентоване їх жанрово-стильовою приналежністю. Зазвичай такі назви двочленні, де першою йде ключова лексема *присяга* (8 із 12 текстів), *клятва* (2 із 12), іноді поєднана з назвою посади (*присяга прокурора*, *клятва морського піхотинця*) або лексемою-вказівкою на особу (*працівника*, *військовослужбовця*, *вояка*, *добровольця*), на організацію (*служби*) чи узагальнену лексему *військо*, наприклад: *присяга **працівника** поліції*, *присяга **працівника** органів внутрішніх справ України*, *клятва **військовослужбовця** десантно-штурмових військ Збройних сил України*, *присяга **вояка** Української Повстанчої Армії*, *присяга **служби** цивільного захисту*, *присяга **військ** Західно-Української Народної Республіки*, *присяга **військ** Української Народної Республіки*. Присяга січового стрільця не має найменування, а присяга військовослужбовця Збройних сил України узвичаєно названа як *військова присяга*.

Досліджувані тексти присяг мають типову структуру, що об'єднує такі компоненти:

1) **самоназивання** особи сформульоване за типовою моделлю: особовий займенник *я* + зазначення прізвища, імені та по батькові того, хто приймає присягу + вказівка на найменування силової структури, де служитиме/працюватиме, наприклад: *Я, (прізвище, ім'я, по батькові), вступаючи на службу до органів внутрішніх справ України* («Присяга працівника органів»); *Я, (прізвище, ім'я, по батькові), вступаючи на службу в прокуратуру* («Присяга прокурора»); *Вступаючи до морської піхоти Я (Клятва морського)*; *Я, (прізвище, ім'я та по батькові), вступаю на військову службу* («Військова»); *Я, громадянин України (прізвище, ім'я та по батькові), вступаючи на службу цивільного захисту* («Присяга служби»). Указівка на найменування силової структури іноді відсутня на початку присяги, хоча актуалізована в інших частинах, як-от у тексті присяги працівника поліції: *з гідністю нести високе звання поліцейського* («Присяга працівника поліції»). У клятві військовослужбовця десантно-штурмових військ Збройних сил України цей структурний компонент видозмінений на таку самоідентифікацію: *Я – десантник Збройних Сил України. Я – воїн і складова військового колективу (Клятва військовослужбовця)*.

У присягах військовослужбовців збройних формувань України першої половини ХХ століття модель самоназивання не містить прізвища, імені та по батькові воїна, а лише вказівку на найменування військ, пор.: *Я, воїн Української Повстанчої Армії* («Присяга вояка»); *Я, Український Січовий Стрілець* («Присяга Українських»). Зі сказаного можна припустити, що воїни того часу ідентифікували себе передусім із військовослужбовцями певних військ, а не наголошували на своїй персоналізації, як це спостерігаємо в сучасній присязі. У присязі Української Держави доби Гетьманату в самоназиванні після займенника *я* міститься ще додатковий елемент, який засвідчує наявність власноручного підпису за допомогою лексеми *нижчепідписаний* («Присяга військових»), хоча, як відомо, будь-яка присяга потребує підпису після її виголошення. У присязі військ Української Народної Республіки названого структурного компонента не зафіксовано.

На противагу вже згаданим текстам, де початок присяги сформульований від першої особи, присяга військ Західно-Української Народної Республіки побудована від першої особи множини, що, ймовірно, пов'язане зі способом виголошення присяги: поодинці або гуртом (хором).

Власне дія присягання в досліджуваних текстах вербалізована за допомогою ключових лексем *присягаю*, *клянусь* й словосполучення *складаю присягу*, зазвичай увиразнених прикметником *урочисто* (в одному з текстів *торжественно* («Присяга військ Української»)), що відтворює святковість самого процесу прийняття присяги. У двох присягах зафіксоване поєднання обох опорних лексем, як-от: *складаю Присягу і урочисто клянусь* («Присяга працівника органів»); *складаю Присягу та урочисто клянусь* («Присяга служби»).

Спостережено, що кількісні показники актуалізації дії присягання, тобто повторення ключової лексеми *присягаю* (*клянусь*) різні. Одноразове вживання – в тих клятвах, де текст сформульований одним реченням з однорідними додатками, що актуалізують різні зобов'язання (про них йтиметься далі), наприклад, присяга працівника поліції, військ Західно-Української Народної Республіки, Українських Січових Стрільців. Тексти присяг прокурора й вояка УПА структуровані пунктуаційно й графічно: після ключової лексеми через двокрапку поданий перелік обіцянок, яких буде дотримуватися особа, виконуючи ті чи ті службові обов'язки.

Дво- чи триразову актуалізацію мають тексти присяг, де обіцянки сформульовані двома (присяга військ Української Народної Республіки,) чи трьома тематичними блоками (присяга працівника органів внутрішніх справ України, військовослужбовця Збройних Сил, служби цивільного захисту), кожна з яких утворює окремий абзац.

2) вказівка на того, **кому чи перед ким присягають**, що зазвичай утворена за моделлю: фраза на зразок *бути вірним і відданим... / вірно служити... / залишатися відданим* + об'єкт присягання. Такими об'єктами у сучасних присягах виступають *народ України* (*урочисто клянусь народу*

України завжди бути вірним і відданим йому («Військова»); урочисто присягаю вірно служити Українському народові («Присяга працівника поліції»); складаю Присягу і урочисто клянусь завжди залишатися відданим народові України («Присяга працівника органів»); урочисто клянусь народу України («Присяга служби»). Факультативно: присвячую свою діяльність служінню Українському народові і Україні («Присяга прокурора»). Крім обіцянки вірності народові, у текстах сучасних присяг зафіксовано обіцянку дотримуватися Конституції як головного закону держави та законів України, наприклад: *дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя* («Присяга працівника поліції»); *суворо дотримуватися її Конституції та чинного законодавства* («Присяга працівника органів»); *неухильно додержуватися Конституції та законів України* («Присяга прокурора»); *неухильно дотримуватись Конституції і законів України* («Військова»); *неухильно дотримуватися Конституції та законів України* («Присяга служби»). Як бачимо, присягаючи, працівники чи військовослужбовці керуються відповідальністю перед народом України та визнають верховенство права в незалежній державі.

У присягах збройних формувань України першої половини ХХ ст. кількість об'єктів присягання ширша. Насамперед наголосимо на тому, що військо того часу виявляло органічну єдність з релігією, на противагу сучасній традиції, а тому присягали насамперед Богові, а саме: *Присягаємо торжественно Всемогучому Богу* («Присяга військ Західно-Української»); *торжественно присягаю Всемогучому Богу* («Присяга військ Української»). Інші об'єкти присягання можна представити такими групами: а) народ, землі українські, Україна (*перед Великий Народом Українським, перед Святою Землею Українською* («Присяга вояка»); *присягаю ... і всій Україні* («Присяга Українських»)); б) тогочасне керівництво країни чи війська (*перед Найвищим Політичним Проводом Народу Українського* («Присяга вояка»)); в) звиязці, достойники, герої України (*перед пролотою кров'ю усіх Найкращих Синів України* («Присяга вояка»), *присягаю українським князям, гетьманам, Запорізькій Січі, могилам і всій Україні* («Присяга Українських»)).

Присяга військових на вірність Українській Державі часів Гетьманату, як свідчать історичні документи (Верстюк, Гай-Нижник, Коник, та ін.), передбачала розрізнення військовиків за релігійною приналежністю і мала два варіанти: для «військових християнської віри» й «військових, які не можуть дати присяги, згідно зі своєю вірою, а також язичники» (Верстюк, Гай-Нижник, Коник, та ін. 104-5). Текст першого містив клятву перед Богом (*клянуся Всесильним Богом перед Святим Євангелієм у тому, що ...* («Присяга військових»)) поряд із обіцянкою державі (*обіцяю, що бажаю і повинен вірно й щиро служити Українській Державі і Ясновельможному Пану Гетьманові як найвищому вождю*

українських армії і флоту («Присяга військових»)), другого – лише обіцянку державі.

Структурний компонент «вказівка на того, **кому чи перед ким** присягають» у деяких тогочасних клятвах замінений найменуванням того, **чим присягають** (вербалізоване здебільшого лексемами *честь, совість*), наприклад: *урочисто клянусь, своєю честю і совістю* («Присяга вояка»), *Клянусь честю громадянина Української Народньої Республіки* («Присяга військ Української»).

Наступний структурно-семантичний компонент актуалізує те, **в чому саме клянуться**. Такими елементами виступають вірність і відданість країні (із вказівкою найменування тогочасної назви держави), владі й керівництву, армії та її керівникам, наприклад: *повинуватися вірно і слухняно Західно-Українській Народній Республіці, Її Верховній Владі, Її Правительству, Її Армії, як також всім Її отаманам та всьому Її Начальству* («Присяга військ Західно-Української»); *вірно Українській Народній Республіці служити, слухняно повинуватися її Верховній Владі Директорії, Правительству і Народній Армії* («Присяга військ Української»); *вірно й щиро служити Українській Державі і Ясновельможному Пану Гетьманові як найвищому вождю українських армій і флоту* («Присяга військових»).

Варто звернути увагу на використання великої літери в написанні власних і загальних назв у досліджуваних текстах. У сучасних присягах її закономірно регламентовано чинним українським правописом, а тому порівняно з присягами першої половини ХХ ст. спостерігаємо певні відмінності, зумовлені різними правописними нормами. Наприклад, написання з великої літери назв: а) тодішніх державних утворень: *Західно-Українська Народна Республіка* («Присяга військ Західно-Української»); *Українська Народня Республіка* («Присяга військ Української»), *Українська Держава* («Присяга військових»); *Українська Самостійна Соборна Держава* («Присяга вояка»); *вірно й щиро служити Українській Державі* («Присяга військових»); з приводу того, що до користі служби й Держави *торкатиметься* («Присяга військових») і навіть займенника *її* на позначення держави («Присяга військ Західно-Української»); б) керівництва країни: *її Верховній Владі, її Правительству* («Присяга військ Західно-Української»); *слухняно повинуватися її Верховній Владі Директорії, Правительству* («Присяга військ Української»); *де тільки воля Верховної Республіканської Влади буде вимагати* («Присяга військ Української»); *перед Найвищим Політичним Проводом Народу Українського* («Присяга вояка»); в) військ та їхнього керівництва: *її Армії, як також всім її отаманам та всьому її Начальству* («Присяга військ Західно-Української»); *слухняно повинуватися <...> і Народній Армії* («Присяга військ Української»); *Ясновельможному Пану Гетьманові як найвищому вождю українських армій і флоту* («Присяга військових»).

Велика літера зафіксована також і в означеннях до лексеми *Україна* та найменуванні народу чи земель, наприклад, *моя любов до України Рідної* («Присяга військ Української»); *клянусь, своєю честю і совістю перед Великий Народом Українським, перед Святою Землею Українською* («Присяга вояка»); *спадє на мене зневага Українського Народу* («Присяга вояка»); *вірно служитиму Рідному Краєві* («Присяга Українських»). Подібне графічне увиразнення властиве й ситуації шанобливого згадування загиблих за Україну, наприклад, *перед пролитою кров'ю усіх Найкращих Синів України* («Присяга вояка»). Власне таке, на перший погляд, анормативне написання з великої літери загальних назв можна пояснити, на нашу думку, прагненням стилістичного маркування поваги вояків до свого почесного обов'язку захищати Батьківщину й усвідомленою відповідальністю перед її народом, землею й предками.

Лексеми, що мають узвичаєне функційно-диференційоване забарвлення, первинна сфера використання яких – релігійна, закономірно подано також з великої літери, наприклад: *Так мені, Господи Боже й Архангеле Михаїле, допоможіть* («Присяга Українських»); *Присягаємо торжественно Всемогучому Богу* («Присяга військ Західно-Української»); *Так нам Боже, допоможи* («Присяга військ Західно-Української»); *торжественно присягаю Всемогучому Богу* («Присяга військ Української»); *Святий Боже* («Присяга військ Української»); *клянуся Всесильним Богом перед Святим Євангелієм у тому, що...* («Присяга військових»); *В цих справах най допоможе мені Господь Бог Всесильний* («Присяга військових»).

3) перелік узятих на себе різнорідних зобов'язань, що стосуються:

а) особових посадових обов'язків, спільних для всіх захисників і особливих для кожного виду силових структур. Спільними є:

– дотримання Конституції й законів держави: *суворо дотримуватися її Конституції (888-09) та чинного законодавства* («Присяга працівника органів»); *неухильно додержуватися Конституції та законів України* («Присяга прокурора»); *неухильно дотримуватися Конституції та законів України* («Присяга служби»);

– зберігання державної, службової, військової таємниць: *зберігати державну і службову таємницю* («Присяга працівника органів»); *зберігати державну і військову таємницю* («Військова»); *Суворо зберігатиму військову і державну таємницю* («Присяга вояка»);

– оберігання цілісності українських земель: *активно боротимусь проти ворогів своєї Вітчизни, битимусь до останньої краплини крові й здобуду перемогу на полі бою* (Клятва морського); *захищати Українську державу, непохитно стояти на сторожі її свободи і незалежності* («Військова»);

– відданість народові України, державі, війську та їхнім керівникам: *завжди залишатися відданим Українському народові* («Присяга служби»);

слухняно повинуватися її Верховній Владі Директорії, Правительству і Народній Армії («Присяга військ Української»);

– охорона прав і свобод громадян України (в сучасних присягах): поважати та охороняти права і свободи людини («Присяга працівника поліції»);

– належне виконання службових обов'язків: сумлінно виконувати свої службові обов'язки («Присяга працівника поліції»); з високою відповідальністю виконувати свій службовий обов'язок, вимоги статутів і наказів («Присяга працівника органів»); чесно, сумлінно і неупереджено виконувати свої обов'язки, з гідністю нести високе звання прокурора («Присяга прокурора»); сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів («Військова»); мужньо і рішуче виконувати свій службовий обов'язок, вимоги статутів і наказів («Присяга служби»); повинуватися вірно і слухняно Західно-Українській Народній Республіці, Її Верховній Владі, Її Правительству, Її Армії, як також всім Її отаманам та всьому Її Начальству, їх поважати і захищати, Їх прикази і припоручення у всякій службі виконувати («Присяга військ Західно-Української»); поважати і захищати накази і всякі припоручення їх по службі, точно їх виконувати супроти всякого ворога Української Народньої Республіки та трудящого люду <...> завжди поводитись так, як цього військові закони та честь воїна-лицаря вимагають, в цей спосіб з честю жити і з честю умерти («Присяга військ Української»); Буду мужнім, відважним і хоробрим у бою та нещадним до ворогів землі української. Буду чесним, дисциплінованим і революційно-пильним воїном. Буду виконувати всі накази зверхників («Присяга вояка»). Сюди ж можна віднести обіцянку виконувати свої професійні обов'язки до кінця: готовий виявити всю свою стійкість при виконанні завдання, яке буде поставлено перед мною та виконувати його до кінця, навіть якщо серед живих залишусь один (Клятва морського); хоробро і мужньо до останньої краплі крові боротися («Присяга військ Української»); В цій боротьбі не пожалію ні крові, ні життя і буду битись до останнього віддиху і остаточної перемоги над усіма ворогами України («Присяга вояка»); воюватиму за честь української зброї до останньої краплі крові («Присяга Українських»);

– постійне професійне вдосконалення: постійно вдосконалювати свою професійну майстерність («Присяга прокурора»); постійно вдосконалювати професійну майстерність («Присяга служби»).

– невикористання службового становища в корисливу мету: для своєї користі нічого проти служби й присяги чинити не буду («Присяга військових»).

Як бачимо, ключові обов'язки вербалізовані лексемами *виконувати, вдосконалювати, захищати, підвищувати, поважати, сприяти* й увиразнені оцінними ознаками *з гідністю, з високою відповідальністю, вірно, мужньо, постійно, рішуче, слухняно, сумлінно, чесно.*

б) моральних характеристик, а саме: чесності, сумлінності, дисциплінованості, принциповості тощо (*бути гуманним, чесним, сумлінним і дисциплінованим працівником («Присяга працівника органів»); бути чесним, сумлінним і дисциплінованим («Присяга служби»); витривалості (буду витривалим, морально стійким і нестиму на своїх плечах будь який тягар військової служби (Клятва морського); бути принциповим («Присяга прокурора»)*) та поведження з товаришами по службі (*ніколи не порушу статутних правил взаємовідносин, не підведу й не покину в біді своїх товаришів по зброї, надам, кому потрібно, допомогу (Клятва морського); Буду гідним побратимом у бою та в бойовому життю всім своїм товаришам по зброї («Присяга вояка»)*).

Конкретизація присягових обов'язків у текстах співвіднесена з видом силових структур і специфікою їхньої діяльності, наприклад, працівники органів внутрішніх справ клянуться *мужньо і рішуче, не шкодуючи своїх сил і життя, боротися із злочинністю, захищати від протиправних посягань життя, здоров'я, права й свободи громадян, державний устрій і громадський порядок («Присяга працівника органів»), майбутні прокурори сумлінним виконанням своїх службових обов'язків сприяти утвердженню верховенства права, законності та правопорядку; захищати права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства і держави («Присяга прокурора»), службовці цивільного захисту всіляко сприяти зміцненню авторитету служби цивільного захисту («Присяга служби») або метою створення збройного формування, як-от військ УПА, мета яких – не захист інтересів своєї країни, а здобуття незалежності України, наприклад, Боротись за повне визволення всіх українських земель і українського народу, від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу («Присяга вояка»).*

Якщо посадовими обов'язками передбачене безпосереднє використання зброї, техніки й збереження прапорів військових формувань, то такі дії також окреслені в текстах присяг, наприклад: *досконало опаную й матиму завжди готову до бою зброю, бойову та іншу техніку (Клятва морського); хоробро і мужно боротися, наших військ, прапорів і оружя в ніякому случаю не покидати («Присяга військ Західно-Української»); своїх військових частин, прапорів і зброї ні в якому разі не кидати («Присяга військ Української»).*

До обов'язкових елементів семантики присяг військовиків першої половини ХХ ст. входить запевнення за жодних умов не йти на співпрацю з ворогом, наприклад: *з ворогом ніколи в найменші порозуміння не входити («Присяга військ Західно-Української»); з ворогом ні в які, навіть найменші, порозуміння не входити («Присяга військ Української»).*

Прикінцевий компонент таких текстів стосується обіцянки не зрадити присяги, наприклад, *Я ніколи не зраджу цієї присяги і через усе життя пронесу вірність традиціям морської піхоти (Клятва морського),* хоча він зафіксований не в усіх текстах.

4) **«самоклятьба»** (термін за С. Богдан, див. (Богдан, «Стереотипи» 78)) за умови порушення присяги. Вона зафіксована лише в трьох присягах, що свідчить про нетиповість цього компонента досліджуваним текстам: *Якщо ж я порушу цю Присягу, то хай мене покарають за всією суворістю закону* («Присяга працівника органів»); *Якщо я порушу цю Присягу, готовий нести відповідальність згідно із законами України* («Присяга служби»); *Коли я порушу, або відступлю від цієї присяги то хай мене покарає суворий закон Української Національної Революції і спаде на мене зневага Українського Народу* («Присяга вояка»).

5) **прохання** найчастотніше *Бога*, спорадично *архангела Михаїла, допомогти дотриматися обітниці* спостережене в чотирьох присягах, наприклад: *Так нам Боже, допоможи – Амінь* («Присяга військ Західно-Української»); *В цьому мені, Святий Боже, моя любов до України Рідної та її народу, допоможи!* («Присяга військ Української»); *Так мені, Господи Боже й Архангеле Михаїле, допоможіть. Амінь!* («Присяга Українських»); *В цих справах най допоможе мені Господь Бог Всесильний* («Присяга військових»). Такі прикінцеві апелятивні вислови мають окличну інтонацією, що відображено відповідним розділовим знаком. Дві із досліджуваних присяг закінчуються подібно до молитовних текстів лексемою *амінь*.

У трьох присягах актуалізовано важливість органічного зв'язку кожного, хто присягає, з усіма тими, хто здобував волю й незалежність української держави, наприклад: *перед пролитою кров'ю усіх Найкращих Синів України* («Присяга вояка»); *присягаю українським князям, гетьманам, Запорізькій Січі, могилам і всій Україні* («Присяга Українських»); *я <...> спадкоємиць доблесті та честі славетних захисників Вітчизни, запорізького козацтва* (Клятва морського).

Висновки та перспективи досліджень. У результаті проведеного дослідження можемо стверджувати, що присяга на сучасному етапі розвитку суспільства має як обрядовий, так і правовий характер. Професійна присяга завжди набуває юридичного статусу. З-поміж усього різноманіття присяг саме клятву працівників силових структур та військовослужбовців збройних формувань правомірно вважати різновидом професійної присяги, адже людина, виголошуючи її, набуває статусу працівника чи військовослужбовця певного силового органу, тобто долучається до виконання певних професійних обов'язків.

Структурно текст присяги складається зі самоназивання особи, яка приймає присягу із зазначенням свого прізвища, імені та по батькові й вказівки найменування силової структури, де служитиме/працюватиме особа; вказівки на того, кому чи перед ким присягають бути вірним і відданим, вірно служити, залишатися відданим (зазвичай такими об'єктами у сучасних присягах виступають Україна та її народ, в давніх – Бог, керівництво країни чи війська) і в чому клянуться, тобто перелік узятих на себе зобов'язань, а саме: особових посадових обов'язків, спільних для усіх працівників чи військовослужбовців і конкретних для кожного

різновиду силових структур, і моральних зобов'язань. Факультативними в таких текстах є фрази «самоклятьби» у разі порушення присяги та звертання до Божих сил допомогти дотриматися обітниці.

Подальшого вивчення потребують тексти інших професійних присяг, структурно-семантична будова яких дозволить з'ясувати типологічні та диференційні ознаки. Важливе також дослідження присяги в дискурсивному аспекті.

Список використаних джерел

- «Військова присяга». Указ Президії Верховної Ради України «Про текст Військової присяги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1640-12>
- Клятва військовослужбовця десантно-штурмових військ Збройних сил України. URL: <http://www.dshv.mil.gov.ua/klyatva>
- Клятва морського піхотинця. URL: <http://zvitiaga.org/catalog/award/klyatva-morskogo-pihotincyua>
- «Присяга військ Західно-Української Народної Республіки». *Західно-Українська народна республіка 1918-1923. Документи і матеріали*. У 5 т. Т. 4. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2008, с. 57.
- «Присяга військ Української Народної Республіки». Кучабський В. *Корпус Січових Стрільців: Воєнно-історичний нарис. Ювілейне видання 1917-1967*. Чикаго, 1969, с. 604.
- «Присяга військових на вірність Українській Державі». Верстюк В., Гай-Нижник П., Коник С. та ін. *Науково-документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні*. Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008, с. 104-5.
- «Присяга вояка Української Повстанчої Армії». *Повстанець*, ч. 1, листопад 1944, с. 1. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/10743/>
- «Присяга працівника органів внутрішніх справ України». *Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження нового тексту Присяги працівника органів внутрішніх справ України» від 28 грудня 1991 р. № 382*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/382-91-%D0%BF>
- «Присяга працівника поліції». *Закон України «Про Національну поліцію»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
- «Присяга прокурора». *Закон України «Про прокуратуру»*. URL: <https://xn--80aagahqwiyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-prisyaga-prokurora-107454.html>
- «Присяга служби цивільного захисту». *Кодекс цивільного захисту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/paran1321#n1321>
- «Присяга Українських Січових Стрільців». Футулійчук В. *Українська Галицька армія: військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918-1920 рр.)*. Донецьк: Східний видавничий дім, УКЦентр, 2000.

Sources

- “Viiskova prysiaha”. *Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy “Pro tekst Viiskovoi prysiahy”*. zakon.rada.gov.ua/laws/show/1640-12
- Kliatva viiskovosluzhbovtzia desantno-shturmovykh viisk Zbroinykh syl Ukrainy*. www.dshv.mil.gov.ua/klyatva
- Kliatva morskoho pikhotyntsia*. zvitiaga.org/catalog/award/klyatva-morskogo-pihotincyua
- “Prysiaha viisk Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliky”. *Zakhidno-Ukrainska narodna respublika 1918-1923. Dokumenty i materialy*. 5 vols. Vol. 4. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2008, p. 57.

- "Prysiaha viisk Ukrainskoi Narodnoi Respubliky". Kuchabskyi V. *Korpus Sichovykh Striltsiv: Voienno-istorychnyi narys. Yuvileine vydannia 1917-1967*. Chykhah, 1969, p. 604.
- "Prysiaha viiskovykh na virnist Ukrainskii Derzhavi". Verstiuk V., Hai-Nyzhnyk P., Konyk S. and all. *Naukovo-dokumentalna zbirka do 90-richchia zaprovadzhennia derzhavnoi sluzhby v Ukraini*. Kyiv: Tsentr spriannia instytutu sinomu rozvytku derzhavnoi sluzhby, 2008. S. 104-105.
- "Prysiaha voiaka Ukrainskoi Povstanchoi Armii". *Povstanets*, ch. 1, Nov. 1944, p. 1. avr.org.ua/index.php/viewDoc/10743/
- "Prysiaha pratsivnyka orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy". *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia novoho tekstu Prysiahy pratsivnyka orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy» vid 28 hrudnia 1991 r. № 382*. zakon.rada.gov.ua/laws/show/382-91-%D0%BF
- "Prysiaha pratsivnyka politsii". *Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu politsiiu"*. zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19
- "Prysiaha prokurora". *Zakon Ukrainy "Pro prokuraturu"*. xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-prisyaga-prokurora-107454.html
- "Prysiaha sluzhby tsyvilnoho zakhystu". *Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy*. zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/paran1321#n1321
- «Prysiaha Ukrainykh Sichovykh Striltsiv». Futuluichuk V. *Ukrainska Halytska armia: viiskovo-patriotychne vykhovannia ta vyshkil (1918-1920 rr.)*. Donetsk: Skhidnyi vydavnychiy dim, UKTsentr, 2000.

Список використаної літератури

- Богдан, Світлана. *Мовний етикет українців: традиції та сучасність*. Київ: Рідна мова, 1998.
- Богдан, Світлана. «Присяга в мовному етикеті українців». *Дивослово*, № 9, 1999, с. 16–9.
- Богдан, Світлана. «Стереотипи мовної поведінки волинян і поліщуків: присягання». *Українське мовознавство*, вип. 31, 2004, с. 75–80.
- Верстюк, Владислав, Гай-Нижник, Павло, Коник, Сергій та ін. *Науково-документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні*. Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008.
- Тарасюк, Тетяна, і Снітко, Анна. «Лексема присяга та її синоніми в лексикографічних джерелах». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 7, 2017, с. 165–75, doi:10.29038/2413-0923-2017-7-166-176.

References

- Bohdan, Svitlana. *Movnyi etyket ukrainsiv: tradytsii ta suchasnist*. Kyiv: Ridna mova, 1998.
- Bohdan, Svitlana. "Prysiaha v movnomu etyketi ukrainsiv". *Dyvoslovo*, no. 9, 1999, pp. 16–9.
- Bohdan, Svitlana. "Stereotypy movnoi povedinky volynian i polishchukiv: prysiahannia". *Ukrainian Linguistics*, iss. 31, 2004, pp. 75–80.
- Verstiuk, Vladyslav, Hai-Nyzhnyk, Pavlo, Konyk, Serhii, and all. *Naukovo-dokumentalna zbirka do 90-richchia zaprovadzhennia derzhavnoi sluzhby v Ukraini*. Kyiv: Tsentr spriannia instytutu sinomu rozvytku derzhavnoi sluzhby, 2008.
- Tarasiuk, Tetiana, and Snitko, Anna. "Lexeme Oath and Its Synonyms in the Lexicographical Sources ". *Linguostylistic Studies*, iss. 7, 2017, pp. 166-75, doi:10.29038/2413-0923-2017-7-166-176.

Стаття надійшла до редколегії 20.09.2020